

HALKBİLİMİ
ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
FOLKLOR RESEARCH ASSOCIATION

UHAD

Uluslararası Halkbilimi
Araştırmaları Dergisi

Cilt: 4 Sayı: 6 Yıl: 2021 | Volume: 4 Issue: 6 Year: 2021

Geliş Tarihi: 01.05.2021 Kabul Tarihi: 30.05.2021 Entry Date: 01.05.2021 Accepted: 30.05.2021

Bu makaleyi alıntılanak için/ To cite: YILDIRIM, Dursun (2021). “Şecere-i Terâkime’de Salur Enkiş/Enkeş/Engiş Han”, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.6, s. 1-8.

ŞECERE-İ TERÂKİME’DE SALUR ENKİŞ/ENKEŞ/ENGİŞ HAN

Salur Enkiş/Enkeş/Engiş Khan in the Şecere-i Terâkime

Dursun YILDIRIM*

Öz

Türk sözlü kültürü töre, gelenek, görenek, devlet yönetimi gibi birtakım değerler silsilesinin yanı sıra maddî kültür unsurlarının da bugüne taşınmasında önemli roller üstlenmiştir. Sözlü kültür metinleri, tarihî derinlik ve coğrafi genişlik içerisinde Türk kültüründe sürekliliği sağlamıştır. Tarihsel boyutuyla hareketli yaşam biçiminde bu metinler, toplum hafızasının muhafazası, taşınması ve gerektiğinde yeniden üretilmesi için kodları bünyesinde barındırmıştır. Bu metinler aynı zamanda maddî kültür unsurlarının da korunduğu ve yeni yaşam biçimleri içerisinde geçmişle bağın en önemli göstergelerini dil unsurları seviyesinde de olsa ortaya koyan yapılar olmuştur. Destan türü bu bakımdan çok önemli işlevleri üstlenmiş ve Türk kültürünün belki de ergenlik çağı metinleri olarak en diri alanını teşkil etmektedir. Özellikle Oğuz-nâme geleneği içerisindeki Dede Korkut Boyları, Oğuz Türklerin İslâm medeniyeti dairesine geçiş sırasında geçmişin kültür-medeniyet ambarları olmuştur. Yine bu anlatımların Dede Korkut Kitabı dışında da yansıdığı ve/veya yer aldığı eserler benzer şekilde kaynak niteliği taşımaktadır. Üzerinde çok fazla çalışma yapılmış olmasına rağmen, bir arkeoloji incelemesinde olduğu gibi, tabaka tabaka derinlerine inilen bu boylar, Türklüğün kadim devirlerine açılan kapılardır. Bu yazıda Anadolu’da bugün de bilinen enkeş/enkiş/engiş üzerinden Ebulgazi Bahadır Han’ın Şecere-i Terâkime’sinde geçen Salur Enkiş Han münasebetiyle bu kapı aralanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şecere-i Terâkime, Türk sözlü tarih anlatısı, Türk sözlü edebiyatı, Salur Enkiş Han, Enkiş âleti.

Abstract

Turkish oral culture has played an important role in bringing material culture elements to today, as well as a series of values such as custom, tradition, morals, state administration. Oral cultural texts have provided continuity in Turkish culture in historical depth and geographical breadth. These texts, in the historical dimension of active life style, incorporated the codes for the preservation, transportation and reproduction of the memory of the society when necessary. These texts have also been structures in which material cultural elements are preserved and reveal the most important indicators of the bond with the past in new life styles, albeit at the level of language elements. Epic genre has undertaken very important functions in this respect and constitutes the most active area of Turkish culture as adolescent ages texts. Especially Dede Korkut Tribes in the tradition of Oghuz-name became the culture-civilization warehouses of the past during the transition of the Oghuz Turks to the Islamic civilization circle. Again, the works in which these narratives are reflected and / or are included in the The book of Dede Korkut are similarly considered as sources. Although a lot of work has been done on it,

* Prof. Dr., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Üyesi, dursun2@gmail.com

these tribes, which go deep in layers, are the gates that open to the ancient times of Turkishness, as in an archeology study. In this article, this gate will be opened on the occasion of Salur Enkiş Han, who took place in the Şecere-i Terâkime of Ebulgazi Bahadır Han over the wreck / enkiş / engiş known today in Anatolia.

Keywords: Şecere-i Terâkime, Turkish oral history narrative, Turkish oral literature, Salur Enkish Han, Enkish device.

1. Enkeş /Enkiş/ Engiş Sorunu Nasıl Ortaya Çıktı?

Yeni zaman Türk hikâyeciliğinin kurucusu, şâir ve mütefekkir Ömer Seyfeddin (1884-1920) ‘Ant’ adını taşıyan hikâyesinin ilk cümlesi şöyledir: ”Ben Gönen’de doğdum” (Ömer Seyfettin, 2020). Edebî yaratıcılıkta söze bu tür çarpıcı bir cümle ile başlamak pek nadirdir. Ben de söze öyle başlamak isterdim. Ama öyle çarpıcı cümle kurmak, çarpıcı bir cümle ile sözü açmak kolay olmasa gerektir.

”Şecere-i Terâkime”yi yeniden okurken ‘Enkiş’ adını görünce, bu ad beni yıllar önceye alıp götürdü.¹ Ben Kayabaşı Köyü’nde doğdum. Orada büyüdüm. Çocukluğumda ocak ateşini karıştırmak, onu harlandırmak üzere kullandığımız ‘engiş’i hatırladım. Ocak taşına yakın bir yerde bulunurdu.

Engiş yapımında “lama” demir denen uzun ve düz bir demir kullanılırdı. İki üç milim kadar bir kalınlığı vardı. Tutulacak yeri geriye kıvrılır, uzun olan tarafın üstüne doğru yatırılarak ‘engiş’ için insan yüzüne benzer bir tutamak yeri yapılırdı. Ocak ateşi için uzun ve düz demir lamanın ocağa, yanan odunlara uzatılacak ucu da çapraz kesilmiş olurdu. Düz demir çubuğun uç kısmının çapraz kesilmesinin nedeni yine ocak ateşiyle ilgiliydi. Ocakta yanan kütükler, gerektiğinde bu çapraz kesilmiş uç yardımı değil, ocak ateşi yeniden tutuşturulurdu. Çocukluk günlerimin ocakta kullandığım ‘engiş’ ile rivayette geçen ‘Enkeş/Enkiş’ adı bende böyle bir çağrışım yaptı.² Sözlüklerde hiçbirinin bir açıklaması yok görünüyor veya ben erişemedim. Sosyal medya bilgileri de yalan yanlış yeni nesil yakıştırma ve uydurma bilgilerden ibarettir.

¹ Bkz. Ebulgazi Bahadır Han, **Şecere-i-Terâkime-Türklerin Soy Kütüğü**. Bu eserin sonunda A.N.Kononov tarafından yayınlanan neşirde yer alan Kononov tarafın kurulmuş eski harfli metin yer alır: A.N..Kononov, **Rodoslovnaia Turkman**. Moskva-Leningrad, 1958. Bu yazıda, Kononov tarafından eski yazı ile kurulmuş metinden yararlanılmıştır.

²Yazının sonunda iki yeni zaman kuzina sobalar için aynı işlevi gören yeni engiş resimleri ek olarak verilecektir. Resimler yakın akrabam Adnan Yıldırım tarafından çekilip bana gönderilmiştir. Yeterince baskıya elverişli olmasa da, bir fikir vereceği kanısındayım. Benim zamanımda kullanılan lama demiri tipinde olanlar ortadan çekilmiştir, bir örnek edinilememiştir. Kol kıvrımı hariç onların uzunluğu 80-110 cm arasında değişen, 3 mm kalınlığında ve 1-1,5 cm eninde olurlardı. Biçimleri ve işlevleri anlattığım gibiydi.

Ben bir dağ üstü köyünde doğdum.³ Doğduğum ve büyüdüğüm köyün adı Kayabaşı idi.⁴ Dere yatağından geçen araba yolundan ayrılıp yukarı doğru yamaçlar tırmanılarak köye erişilirdi. Eski kervan yolu dere yatağından geçermiş. Daha sonra araba yolu kervan yolunun biraz yukarisından yapılıncaya eski kervan yolu da terk edilmiştir. Fakat o yol da şimdilerde yine terk edildi. Yol, yeniden eski kervan yolundan, dere yatağından gidiyor. Ancak, şimdi de yağmur yağdığında ve dere taşıdığında yapılan yeni yolu alıp götürmesi koruma duvarı olmadığı için daha kolay oluyor. Yol inşaatçılarına böylece yeni işler açılıyor, yararlı görülse gerektir; çünkü yola beton koruma duvarları yapılsa kimseye pek fazla yeni iş olanağı doğmayacaktır.

Ebulgazi Bahadır Han'ın ünlü eserini yeniden okurken Salur Kazan Han'ın babası "Enkiş /Eniş" adı bir anda beni köyümde geçen günlere alıp götürdü. Köyde her evde bir ocak, ocak ile külhanı arasına konmuş bir ocak taşı vardır. Ocak taşı, üstü düz oldukça genişçe dikdörtgen irice bir taşa denir. Ocağın birçok işlevi vardır. En önemlileri ikidir. Birincisi yemek; ikincisi ise, ekmek pişirmektir. Tavan kirişinden aşağı inen zincire bağlı çengele yemek kazanı asılır, ocakta yemek pişirilir. Ocakta ekmek pişirmek için bir *beki* <*peki*> dediğimiz, bir çukur taş gömülürdü. Beki/peki, bu işe uygun bir taştan yapılırdı. Beki yapılacak taş özel bir taştır. Bu taşın ortası içe doğru oyularak, kenarları ateşe dayanacak kalınlıkta bırakılarak içi çukurlaştırılarak, ve içine ekmek hamuru konacak yeri düzleştirilerek yapılırdı.⁵ Ekmek hamuru hazırlanıp pişmeye uygun olunca, ekmek hamuru buraya yayılırdı. Ekmek hamuru buraya yayılmadan önce beki altı kestane ağacı veya lahana yaprakları ile örtülür, buraya ekmek hamuru üstüne yayılırdı. Onun da üstüne yine kestane veya lahana yaprakları ile örtülürdü. Yaprakların üstüne bekinin tamamını örtecek bir saç konurdu. Saç üstüne de yine ekmeği ağır ağır pişirecek ocaktan sıcak kül alınıp konur, iyice örtülür. Saç üstüne yerleştirilen sıcak kül üzerine ateşte yanmakta olan közler bolca konur. Ekmek pişinceye kadar saç üzerine serilen sıcak küle yanan köz tazelemesi sürdürülür.

³Rize ilinin o zaman Karadere kazasına bağlı idi. Birçok yer değiştirdi <Güneyce, İkizdere gibi>, sonunda aynı yere getirip bağladılar. Fakat buranın da adını değiştirdiler. Karadere'nin kaderini değiştirelim demişler. Kalkındıralım, adı Kalkandere olsun demişler, epeydir adı böyle kalmış, henüz değişiklik yaşamadı.

⁴Bugün bu köy, Kayabaşı ve Hurmalık köyleri diye ikiye bölünmüştür. Köyde bir tek hurma ağacı yoktur, yetiştirmez. Dere yatağında bulunan yabani hurma ağacına nispetle ve askerî mevki adı olarak yer belirleyici gibi bu ad kullanılmıştır. Köy bölününce adını kurulu olduğu yere göre verebilirlerdi: dağ beli, dağ üstü, köy meydanı olan Korkutlar gibi. Ancak ne hikmet ise, dere yatağı hurmalarının tadı damağında kalanlar o sırada köy adı düşünürken köy adı olarak yedikleri hurmaların tadı akıllarına düşmüş olmalı ki köyün adını 'Hurmalık Köyü' diye koymuş olsalar gerektir...

⁵Çocukluğumda beki yapmak için hususi bir beki taşı vardır. Oyulması, çukurlaştırılması kolaydır. Kurudukça sertleşen bir tür taştır, beki taşı da denir. Av avlanırken içine yatılıp saklanan çukura da beki/peki denmesi ile bağı var mı, yok mu bilmiyorum ama, olabilir. İkisi de çukur yer alması taşır.

İçinde hamuru mısır unundan yapılmış ekmek pişirilen bekilerin, daha büyük ekmek pişirmek için geniş oyuklu olanları da vardır ve bunlar, genellikle ocak taşı üzerine yerleştirilirler. Orada üzerine konan saç üstüne yine ekmek pişinceye kadar ocaktan sürekli köz konur. Ocakta yanan odunları ve közleri karıştırmak üzere bir demir araç kullanırdık. Bunun lama demirine benzer bir yapısı vardı. Bir ucu el tutacak şekilde üstüne insan başı gibi kıvrılıp lama demiri üstüne yatırılarak yapılan bir tutamak yeri olurdu. Bu uzun demirin uç kısmı ise çapraz kesilmiş olurdu. Buna “*Engiş*” derdik. Ocağın yakınında bulunurdu. ‘Engiş’ nasıl bir ev aracıdır?

“*Engiş*” boyu uzun, iki üç milim kalınlığında düz ve uzun gövdesi düz, boyu uzun bir lama demiri denen bir nesnedir. Bir bakıma tutamak yeri ve kıvrılıp gövde üzerine yuvarlak çizerek ortaya çıkardığı görünüm göz önüne alınırsa, başı ile gövdesi aynı ene sahip uzun boylu bir kişi görünümünde olduğu düşünülebilir. Benim çocukluğumda evlerde ocak başında veya yanında duran “*Engiş*”, köyde insan sayısı azalınca ve evde ısınma türleri değişince ocak yeri, ocak taşı ve külhân da anlamını yitirmeye başlar. Değişim sonucu ocak, ocak taşı ve külhan da yerini odun ve kömür ile yakılan “kuzina” tipi sobalara bırakır.⁶ Çocukluğumda gördüğüm ve kullandığım “engiş” de, yapısı bakımından değişime uğrar. “*Engiş*”ler de yeni *kuzina* sobalara göre imal edilir. Ancak, engişler, değişime karşın işlevlerini ve adların yeni dönemde de korumayı başarırlar. Bu yazının sonuna, köyümde yeni zaman *kuzina* sobalar için kullanılan ve yuvarlak çubuk demirden yapılan *engiş*lerin resimlerini ekleyeceğim. Köyümde araştırttıysam da tasvirini verdiğim eski tip *engiş* resimlerine erişmek mümkün olmadı. Köyde şu günlerde kullanılmakta olan ‘engiş’ tipleri için yakın akrabam Adnan Yıldırım’dan onların resimlerini rica ettim, eksik olmasın gönderdi, kendisine teşekkür ederim. Onun bana göndermiş olduğu iki yeni tip *engiş* resmi yazı ekinde verilecektir.

2. Salur Enkeş/Engiş Han Rivayeti

Şimdi denecektir ki ocakta yanan kütükleri deşmek için kullanılan uzun demirden yapılmış ‘engiş’ ile Salur Kazan Han’ın babasının adı ‘Enkiş/Engiş’ arasında ne gibi bir ilişkisi olabilir? Bu soru doğru bir sorudur. Bu nedenle bir kez de anlatıyı burada hep birlikte gözden geçirmek yararlı olacaktır, düşüncesindeyim. Ebulgazi Bahadır Han, “*Şecere-i Terâkime*” adlı eserinde ‘*Salur Öğürçük [=Oğurçuk] Alp’ning atalarının ve inilerinin ve oğlanlarının*

⁶ *Kuzina soba*, yüksek, geniş ve üstü düz, orta bölmesi yemek pişirmeye müsait katlı bir soba. Bir kaç yemeği veya işi aynı anda görme işlevi vardır. Üstelik, ocak gibi odun yakma derdi olmayabilir. Oturma odasına kurulabilir. Boruları evin odalarında dolaştırınca her yeri ılıtma işlevi de vardır. Şimdilerde duyuyorum ki onun da yerini kalorifer almış, yemek ocağı da şehirde kullanılan türden.

zikri' bahsinde Salur Kazan Alp'in babası Enkeş/Enkiş ile bağlı bir rivayete yer verir. Ebulgazi, Oğurçuk Alp'nin yedinci kuşakta Oğuz Han'a çıkarılmasına itiraz ettiği görülür:

“Oğuz Han bizning peygamberdin tört ming yıl ilgerü ötken turur. Kazan Alp bizning peygamberdin üç yüz yıl song irdi. Karıgan çakında Mekkege barıp hâcı bolup geldi. Bes Salur Kazan altı arkada Oğuz Hanga neçük yeter ve takı Salur Kazan Alp Kayı Korkut Ata birlan bir zamanda irdi ... ve yana bir Nâme'de mundak dimişlar kim Salur ilinda bir kişi bar irdi Enkeş/Enkiş atlı. Hatunıning atı Çeçaklı oğlınıng atı Kazan. Salur Kazan Alp tiygan ol turur.

Ol zamanda Beçene ilining bir padişahı bar irdi, Toymaduk atlı. Ol kelip Engeşning evin basıp Çeçaklını esir itip alıp gitdi. Üç ayding song Enkeş/Enkiş mal berip anı kayıta aldı.

Çeçaklıevi ivge kelgendin altı ay song bir irkek ogul tapdı. Kazan Alp anasına: -bu oğlannı sen kaydan aldıng tiyip yığaç birlan urup urup başın yardı. Çeçaklı ayıtdı: -yağı geldi kararıp, kaçıp gitding bozarıp/,tivege minip keyingdin bara irdim. kubarıp İt Beçene izimdin yetdi. Tivemning başın tutdı. İçi kaydadı taşı yaynadı, üstümge minip oynadı, ihtiyarımnu aldı, bu oğlannı içimge saldı, tidi.

Ol oğlannı İt Beçene ilindin boldı tip atını İyrek koydılar. Türk içinde resm bu turur: itning atını iyrek siyrek koymak. İyrekning bir oğlı bar irdi. Arıklı atlı. İčki Salur Arıklıning oğlanları turur dip tururlar”.

Bu parçanın günümüze çevirisi şöyle:

“Oğuz Han, bizim peygamberimizden dört bin yıl önce geçip gitmiştir. Kazan Alp bizim peygamberden üç yüz yıl sonra gelmiştir. İhtiyarlık çağında Mekke'ye varıp hâcı olup gelmiştir. Bu durumda Salur Kazan altı arkada Oğuz Han'a nasıl erişir ve ayrıca Kayı Korkut Ata ile aynı çağda yaşamış olabilir?.. ve yine bir Nâme <=kitapta> 'de şöyle demişler kim Salur ilinde bir kişi varmış. Bu kişinin adı Enkeş/Enkiş idi. Bu kişinin hatununun adı Çeçaklı <Çiçekli>, oğlunun adı Kazan idi. Salur Kazan Alp dedikleri odur.

O çağlarda Beçene İlinin bir padişahı var idi. Onun adı Toymaduk idi. O gelip Enkiş'in evine baskın yapar. Çeçekli'yi esir edip alıp gider. Üç ay geçtikten sonra Enkiş karısını mal verip Toymaduk'tan geri alır. Çeçekli eve döndükten altı ay sonra bir erkek oğul doğurdu. Kazan Alp anasına sordu: Bu oğlanı kimden aldın, diyerek, anasının başına ağaç çubuk ile vurup yaralar. Bunun üzerine anası Çeçekli şöyle söyledi: Yağı geldi kararıp, kaçıp gittin bozarıp, deveye binip ardından gelir idim. Kubarıp İt Beçene izimden yetişti. Devemin başını tuttu,

<üstüne bindi, oturdu>. İçi kaynadı, dışı yaynadı, üstüme çıkıp oynadı, elimden ihtiyarımı aldı, bu oğlanı içime saldı, dedi.

O oğlan İt Beçene ilinden oldu deyip adını İyrek koydular. Türklerin arasında âdettir: İtin adını *İyrek Siyrek*. *İyrek'in* bir oğlu varmış, adı Arıklı imiş. *İçki Salur, Arıklı'nın* oğulları deyip dururlar”.⁷

Enkeş/Enkiş ve Engiş şekillerinde okunabilir nitelikteki ad yazımı ile ilgili rivayet kısmı yukarıda verilmiştir. Şimdi bu ön bilgiden sonra anlam bakımından ‘engiş’ sorununun bir çözüm denemesi yapılabilir.

3. Enkeş ve Engiş Arasında Benzerlik ve Semantik Çözüm Denemesi

Ebulgazi'nin *Engeş/Enkeş/Engiş* biçimlerinde okunabilir adın geçtiği anlatının sorunu ilgilendiren kısmı yukarıda verilmiş oldu. Sorunun ikinci kısmını ilgilendiren yer ise Salur Kazan Alp'in hanımı, Hanlar Hanı Bayındur Han'ın kızı, “Boyu Uzun Burla Hatun” adının lakap kısmı “*Boyu Uzun*” kısmı ile bağlıdır.⁸ Gramerin semantik kısmı ile bir çözümlene yolu belki bize burada yardımcı olabilir.

Ocağa konan kütükler, kuru odunlar yanarken bir süre sonra yanan kısımlar sönmeye yüz tutar. Uzun lama demirinden yapılmış ‘engiş’in sivri ucu ile yanan kısımlar deşilir ve ateş harlanıp yeniden güçlü şekilde yanmasını sürdürür. *Enkeş, Engeş, Engiş* şekillerinde okunabilen ‘engiş’ ile benzerliği açıktır. İkisi de dümdüz, uzun boylu, baş kısmından tutulduğunda ocağı karıştırmak için evde ocak taşı yanında bulundurulmuş demirine benzeyen, ateşe bile mukavimliği nedeniyle yapılmış bir benzetme ile bu ad Salur Kazan Alp'in babasına verilmiş olmalıdır, diye düşünüyorum. Türklerin ocakta yanan kütükler için böyle bir aracı evlerinde buldurmaları doğaldır. Uzun boylu olması bu tür bir benzetmenin yapılmasına yol açmış olmalıdır.

Köyümde ocak için kullandığımız ‘Engiş’ gibi upuzun boylu, lama demiri gibi dümdüz gövdeli, güçlü, dayanıklı ve yakışıklı bir kişi olması nedeniyle kendisine bu ad verilmiş olmalıdır. Eşi olan *Çeçaklı* [=Çiçekli] Hanımın da, eşi *Engiş* gibi uzun boylu güzel biri olsa gerektir. Onun güzelliğinin dillere düşmesinde, dolaşmasında saçına taktığı çiçekler arttırmış olmalıdır. Bundan onun güzelliğinin dillerde dolaşması nedeniyle herkesin dikkatini kendi

⁷Alıntılanan özgün metin parçaları Kononov neşrinde yer alan eski yazı ile kurulmuş metinden alınmış ve okunmuş ve burada verilmiştir. Günümüz diline de yine tarafımızdan çevrilmiştir. Görüleceği üzere önce özgün metin, ardından da çevirisi verilmiştir.

⁸Korkut Ata anlatıları için pek çok yayın vardır ve çoğu bilinirlik içindedir. Burada sadece birinin adını vereceğiz: Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı. TDK Yayını, Ankara,1958.

üzerine çektiği söylenebilir. Beçene beyi *Toymaduk*'un Salur boyuna yaptığı ani baskın sırasında onu kapıp iline götürmüş, üç yıl elinde tutmuş, üç yıl sonra mal karşılığı yüklü olarak geri göndermiştir. Boy uzunluğu *Salur Kazan Alp*'ın ailesinde bir soya çekim olgusu olduğu anlaşılıyor. “Armut pişer, dibine düşer” sözüne uygun böyle bir durumu anlatır.

4. Sonsöz Bağlamında: Oğuzlarda Evlenme Olayı ve Salur Kazan Alp'ın Yaşadığı Çağ

Salur Kazan Alp babası gibi uzun boylu bir bey olmalıdır. Babası gibi güçlü ve dayanıklı, upuzun boylu, dümdüz gövdeli bir er olmalıdır. Hanlar Hanı Bayındır Han'ın kızı ‘Boyu Uzun Burla Hatun’ ile evlenmesi de, eş seçiminde, güzellik yanı sıra, boyu boyuma uysun ölçüsüne de riayet edilmesi önemine vurgu yapıyor sanırım. Ancak, bu ölçüleri tutturmak için üstün hüner sahibi olmak da gerekiyor. Yarışta <ok atmada, güreş oyununda, at yarışında> evleneceğin kız ile herkesin önünde ortaya çıkmak, hüner göstermek ve böylece evleneceğin kızı hak ettiğini herkese kanıtlamak önemlidir. Ve benzeri sınav türü yarışları, alplığı, savaşta gösterdiği yararlıklar dillerde dolaşan yiğitlerin daha çetin sınavlar geçirdiğini de biliyoruz.⁹

Kayı Korkut Ata'nın kahramanlıklarını hikâye edip ‘*tartım*’<manzum şiir> şeklinde anlatılsa da, bu onun, istediği kızı kendine eş alabileceği anlamına gelmez. Bir alp için kaçırılmış babanın, kardeşin, ananın ve eşin kurtarılması hangi yol ile olursa olsun, öncelik taşır. Nitekim, bu rivayette *Engiş Han*'ın eşi *Çeçaklı* <Çiçekli> böyle bir kaçırma olayı yaşamış ve mal verme karşılığı geri yurduna dönmesi sağlanmıştır. Bu olaylar Peygamberimizden 300 yıl sonra olmuş ise, bu olaylar M. 920-22 yıllarına isabet etse gerektir. Tarih bakımından *Satuk Buğra Han* çağına, Türklerin yeni dine girdiği çağa isabet ediyor.¹⁰

Sözü yine, Korkut Ata'nın kopuz eşliğinde her bir Oğuz Beyi/Hanı için koşup düzdüğü her bir ‘Oğuzname’yi bitirirken söylediği son iki dizesi ile bitirelim: **Gelimli gidimli dünya/Son uçu ölümlü dünya.**

Kaynakça

Ebulgazi Bahadır Han (1974). *Şecere-i-Terâkime-Türklerin Soy Kütüğü*. (Haz.: Muharrem Ergin). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi.

ERGİN, Muharrem (1958). *Dede Korkut Kitabı*. C. I., Ankara: TDK Yayınları.

KONONOV, Andrey Nikolayeviç (1958). *Rodoslovnaia Turkman*. Moskva-Leningrad.

Ömer Seyfettin (2020). *Bir Destan Adam Ömer Seyfettin*. Bütün Eserleri. 2 Cilt, [Haz.: Aydil Erol]. İstanbul: Akıl-Fikir Yayınları.

⁹ Sözü ettiğim yarışların Korkut Ata anlatılarında hepsinden örnekler yer alır. Hikâyeleri okuyanın bildiği bu oyunları, yarışları kız ve erkek kahramanlarının mücadele sahnelerinin tasvirlerini vermek, yazıya sadece yeni sayfalar kazandırır. Burada bu yola girilmeyecek, başvuru yeri olarak anlatıları okuyunuz demek ile yetinilecektir.

¹⁰ Bu dönem, Hakanlılar dönemi yazı diline de Hakaniye Türkçesi dendiğini Kaşgarlı Mahmud anlatıyor.

Görseller

Görsel 1: Engiş Örneđi

Görsel 2: Engiş Örneđi